

RESEARCH OUTPUTS / RÉSULTATS DE RECHERCHE

De nachtmerries van Maurice Maeterlinck

Leijnse, Elisabeth

Published in:
@rchieflink

Publication date:
2021

Document Version
le PDF de l'éditeur

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (HARVARD):

Leijnse, E 2021, 'De nachtmerries van Maurice Maeterlinck', @rchieflink, vol. 21, no. 2, pp. 4-5.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

RESEARCH OUTPUTS / RÉSULTATS DE RECHERCHE

De nachtmerries van Maurice Maeterlinck

Leijnse, Elisabeth

Published in:
@rchieflink

Publication date:
2021

Document Version
le PDF de l'éditeur

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (HARVARD):

Leijnse, E 2021, 'De nachtmerries van Maurice Maeterlinck', @rchieflink, VOL. 21, Numéro 2, p. 4-5.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De nachtmerries van Maurice Maeterlinck

Maurice Maeterlinck was geen nachtmens. Het liefst ging hij om half elf naar bed om de volgende ochtend met een fris hoofd te schrijven. Voor een biografie van Maeterlinck is er over zijn nachtelijke leven dan ook weinig te openbaren. Tenzij ook zijn droomleven hieronder valt.

EEN DROOM UIT 1895

Soms noteerde Maeterlinck in zijn agenda een droom. Elk jaareinde – tot 1897, het jaar waarin hij van Gent naar Parijs verhuisde – kocht Maeterlinck de nieuwe agenda van de Brusselse drukker Bruylant, een dik schrift in een koft van zwart leer. Elk jaar schreef hij het cahier vol. Omdat Maeterlinck vele passages in een flow schreef, geven de data in de agenda's alleen in de eerste weken een aanwijzing over het schrijfmoment. Geen afspraken of gebeurtenissen noteerde hij, maar invallen, beelden, flarden van gesprekken – alles wat hij kon gebruiken voor een volgend werk. Daar hoorden ook zijn dromen bij. Wat hij overnam voor publicatie, streepte hij later diagonaal door.

Wie denkt dat Maeterlinck over zoemende bijtjes en blauwe vogeltjes droomde, heeft het mis. De dromen die hij opschreef, zijn van een onthutsende wreedheid. Ze lijken wel ensceneringen van zijn vroege drama's, met angst en dood als hoofdpersonen. In de agenda van 1895 staat op 4-6 augustus (ik vertaal): *Een droom: In een kamer een man, een*

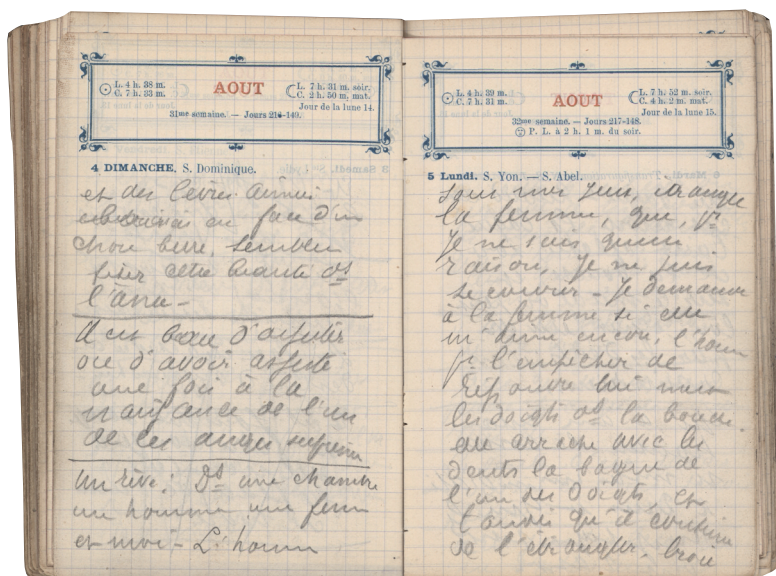
vrouw en ik. De man wurgt onder mijn ogen de vrouw, die ik om een of andere reden niet te hulp kan komen. Ik vraag aan de vrouw of ze nog van me houdt. De man stopt haar vingers in haar mond om haar te beletten dat ze me antwoordt. Zij trekt met haar tanden de ring van een van haar vingers, en terwijl hij verder gaat met wurgen, vermaalt ze deze ring. Als ze dood is, komt de ring platgebeten uit haar mond, en op het metaal staat te lezen, misschien geschreven door haar tanden: 'Wees niet bang'.

EEN OVERDONDERENDE ONTMOETING

Deze droom staat opvallend genoeg tussen vele sublieme gedachten over mystiek, liefde en overgave. Korte tijd ervoor, op 11 januari 1895, heeft Maeterlinck de vrouw ontmoet voor wie hij in april 1897 zal emigreren: de Franse actrice en zangeres Georgette Leblanc. Blijkens zijn agenda werkt hij dan aan de essaybundel *Le trésor des humbles*. Op 10 januari probeert hij een eerste titel: *Trésors cachés*. Hij schrijft: *Het moet gaan over de nederigen*. Op 11 januari, de dag van de kennismaking met Georgette, staat er: *Verandert de vrouw in de nabijheid van de man, of de man in de nabijheid van de vrouw? Tien dagen later: een kus – een blik; en de ontmoeting van twee onzichtbare krachten – Alles is gezegd – en ik weet dat ik een gelijke naast me heb. Een maand later: Ik bewonder je – je overdondert me. Ik ben nooit dichter bij iemand geweest.*

Maeterlinck toetst zijn liefde aan de geestelijke bruiloft van Ruusbroec: *Sinds ik heb liefgehad, heb ik de mystieke liefde begrepen*. Op de datum van 23 maart schrijft hij voor het eerst haar naam: *Zie je Georgette, in alle gebeurtenissen is er een kort moment waarop men meester is van het lot. Dat is het moment dat men moet grijpen, en onze kracht wordt wakker geschud – zodra het moment voorbij is, is er niets meer te doen dan te gehoorzamen en te buigen.*

Zoals nooit tevoren, gebruikt hij zijn agenda nu als een intiem dagboek. Tegelijk werkt hij aan een nieuw essay, 'Le silence', dat hij aan haar zal opdragen. Het is wonderbaarlijk hoe een woord van jou mij doet binnengaan in mezelf en mij dingen laat zien die ik nooit zou hebben opgemerkt als ik niet aan jou dacht – Ik denk dat in deze momenten onze stilte al spreekt, want zelfs als we zo ver van elkaar zijn, lijkt het dikwijls dat we in dezelfde kamer zwijgen. Steeds langere passages in zijn agenda zijn gericht aan Ge-

Agenda 1895: Maeterlinck noteert een droom op de data 4 en 5 augustus. [Signatuur?]

orgette: we vinden ze niet terug in *Le trésor des humbles*, maar in zijn liefdesbrieven. *Vóór jou had ik een afschuwelijk aarzelende ziel en ik kon mezelf alleen vinden in zeldzame momenten. Maar jij, je bent de zekerheid en de bewonderenswaardige kracht, en ik hoef nu alleen nog maar aan jou te denken om ogenblikkelijk te zijn zoals jij. Ik drink geen glas water meer, ik beweeg geen hand of ooglid meer, zonder dat ik voel dat iets onzegbaars is gekomen in mijn leven.* Het is duidelijk dat Georgette Leblanc hem volledig van zijn sokken heeft geblazen. Hij is 32 jaar en woont nog bij zijn ouders in de Frère-Orbanlaan 22.

PANIEK

Niet terug te vinden in de essays of brieven zijn de vele twijfels van Maeterlinck, die niet-doorgestreept in zijn agenda zijn blijven staan. Hij bekent doodsbang te zijn om zich te binden: *hoe dierbaarder de persoon met wie ik ben, hoe meer deze me plots over-*

stelpt. Hij pakt te veel van me af (ik ben dan in de ander, ik besta niet meer). Hij vraagt zich af of hij zichzelf niet verradt. Hij balancert tussen overgave en terugtrekking. *En soms denk ik dat ik niet mijn hele plicht heb gedaan – ik had me meer moeten afsluiten – maar waartoe, misschien? Jij zou toch helder hebben*

gezien. Maar wie weet of ik tot op het laatste moment niet had moeten zeggen dat ik niet van haar hield – het is vandaag te laat, het is de tijd niet meer om dergelijke dingen te zeggen, het is nu de tijd van de dingen die bang maken. Het totale zelfverlies waartoe Georgette aanleiding geeft, maakt niet alleen angst maar ook woede in hem los. Daarvan getuigt zijn

hiervoor geciteerde nachtmerrie.

Men hoeft geen geschoold psychoanalyticus te zijn om deze droom te duiden als de dramatisering van zijn eigen tweestrijd. De opsplitsing is klassiek. In de droom dwingt een woedende man een vrouw tot zwijgen door haar te wurgen. De dromer blijft passief toekijken. Om een voor hem onbegrijpelijke reden kan hij de vrouw niet redden; ze is al dood voor ze hem gerust kan stellen. In het leven legt de schrijver Maeterlinck op een gesublimeerde manier de geliefde het zwijgen op in zijn opstel 'Le silence', door de stilte het unieke domein van de liefde te noemen.

In zijn agenda geeft Maeterlinck geen commentaar op zijn droom. Het is te vroeg voor psychoanalytische droomuitlegging. Maar ook na 1900, wanneer Freud gemeengoed is geworden, laat Maeterlinck nooit interesse zien voor het Freudiaanse interpretatiemodel. In 1892 publiceerde hij zelf een artikel over droompsychologie, 'Introduction à une psychologie des songes'. Voor hem drukte de droom juist géén persoonlijke psychologie uit, maar opende ze een reservoir van figuren en situaties die de dromer in bewuste toestand nooit had kunnen scheppen met zijn verbeelding. Hij zag de droom als literair materiaal. Het artikel opent met de boutade dat elk mens in zijn dromen een Shakespeare is. *Als je er goed over nadenkt, schrijft Maeterlinck, zou je de bewondering voor elke dramatische creatie of elke psychologische poging die zich in de dag voordoet, simpelweg verliezen.*

Dit bedenkt Maeterlinck in een periode dat zijn eigen drama's op nachtmerries in dialoogvorm lijken. Of zijn nachtmerries op zijn drama's. Pas na zijn overgave aan Georgette valt het licht in zijn toneelstukken, met actieve heldinnen als Ariane en Monna Vanna. Als hij in *De blauwe vogel* de Nacht laat optreden, is dit om het Licht – geïncarneerd door de actrice Georgette Leblanc – des te helderder te doen stralen. In het echte leven echter valt de schittering tegen. In de relatie, die 23 jaar duurt, blijft Maeterlinck een merkwaardig passief-agressief gedrag vertonen tegenover de vrouw die hij idealiseert.

Elisabeth Leijnse is biograaf en hoogleraar aan de Universiteit van Namen. Ze promoveerde op de invloed van Maeterlinck in Nederland. In 2016 werd haar biografie *Cécile en Elsa*, strijdbare freules, over de aristocratische zussen Cécile en Elsa de Jong van Beek en Donk, bekroond met de Nederlandse Biografieprijs en de Libris Geschiedenis Prijs.

Georgette Leblanc in de rol van Thais in De Munt. De opera van Jules Massenet ging op 6 maart 1896 in première. Maeterlinck schreef Leblanc na de voorstelling: 'Jij hebt de ziel van een oude filosoof met een bril. Ik kon je niet verenigen met deze Thais.'